

Research Paper

Psychometric properties of the short version of the inventory of father involvement in an Iranian sample

Mahdi Khanjani¹ , Narges Nazarpour² , Alireza Pezhman^{*3}

1. Associate Professor, Department of Clinical & General Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

2. Ph.D. Student of Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

3. Ph.D. Student of Clinical Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

Citation: Khanjani M, Nazarpour N, Pezhman A. Psychometric properties of the short version of the inventory of father involvement in an Iranian sample. J Child Ment Health. 2025; 12 (3):101-118.

URL: <http://childmentalhealth.ir/article-1-1475-en.html>

 [10.61882/jcmh.12.3.7](https://doi.org/10.61882/jcmh.12.3.7)

ARTICLE INFO

Keywords:

Father involvement questionnaire, parenting, psychometric properties

ABSTRACT

Background and Purpose: Given recent social transformations in Iran that have gradually shifted fathers' roles from mere financial providers to active participants in child-rearing, there is a need for precise psychometric instruments to assess the level of paternal involvement in Iranian families. Therefore, the present study was conducted to examine the psychometric properties of the Persian version of the Inventory of Father Involvement.

Method: This study was developmental-applied in terms of purpose and descriptive-survey in terms of data collection method. The statistical population comprised all Iranian fathers with at least one child under 12 years of age during the period from November 2024 to January 2025 (Azar to Dey 1403) who had access to online platforms. The study sample consisted of 280 fathers from the aforementioned statistical population who were selected through convenience sampling based on voluntary participation and compliance with inclusion and exclusion criteria. The research instruments included the Persian version of the Inventory of Father Involvement-Short Form (IFI-SF) (Hawkins et al., 2002) and the Parenting Behaviors and Dimensions Questionnaire (PBDQ) (Reid et al., 2015). Confirmatory factor analysis was employed to examine construct validity, while Cronbach's alpha, McDonald's omega, and composite reliability coefficients were used to assess reliability. Convergent and discriminant validity were examined through correlation and the heterotrait-monotrait ratio. Data analyses were performed using SPSS - 26 and AMOS - 24.

Results: The results of confirmatory factor analysis indicated that the nine-factor model of the questionnaire demonstrated acceptable fit ($\chi^2 = 234.08$, $df = 263$, $RMSEA = 0.062$, $CFI = 0.91$, $TLI = 0.90$). Reliability coefficients for all subscales ranged from 0.716 to 0.890. Additionally, significant correlation between the total scores of the two questionnaires ($r = 0.60$, $p < 0.001$) and correlations between related subscales (ranging from 0.45 to 0.50, $p < 0.05$) confirmed the convergent validity of the instrument. Discriminant validity was also confirmed with HTMT values ranging from 0.276 to 0.841 (below the threshold of 0.85) for all dimensions.

Conclusion: The findings indicate that the Persian version of the Inventory of Father Involvement possesses satisfactory psychometric properties. Confirmation of the nine-factor structure in the Iranian sample demonstrates alignment with recent social transformations in the shift of fathers' roles from financial providers to actively participating parents. This instrument can be used in future studies to examine the impact of father involvement on children's mental health and cognitive-social development, and in family counseling centers for assessment and designing evidence-based parenting interventions.

Received: 23 Dec 2024

Accepted: 26 Nov 2025

Available: 26 Nov 2025

* **Corresponding author:** Alireza Pezhman, Ph.D. Student of Clinical Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

E-mail: A_pezhman@atu.ac.ir

Tel: (+98) 7158845030

2476-5740/ © 2024 The Authors. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

The identity of fathers in contemporary families, although no longer considered the “forgotten parent” (2), remains incompletely defined. The paternal role transformed from traditional patterns to collaborative parenting under the influence of economic, technological, and ideological factors (3). The significance of active paternal presence in protecting and nurturing children became increasingly prominent (2). Recent research demonstrated that paternal involvement affects children’s social behavior (4, 6), fathers’ own mental health (5), and the quality of marital relationships and co-parenting dynamics (7, 8). Literature reviews indicate that positive paternal involvement is associated with children’s social and cognitive (10) development and the reduction of problem behaviors (11). Despite these advances, assessment measures for paternal involvement remain limited. The development of precise instruments is essential (9).

Some studies introduced three primary dimensions of paternal involvement: direct interaction, accessibility, and responsibility. Research findings emphasized positive engagement, warmth and responsiveness, and control. In Iran, traditional cultural norms predominantly define fathers as financial providers and mothers as caregivers and nurturers (15, 16). Nevertheless, ongoing socio-economic changes have increasingly encouraged Iranian fathers to participate more actively in child-rearing (19). Monitoring these shifts requires valid and reliable psychometric tools. Among the available measures, the Inventory of Father Involvement-Short Form (IFI-SF) (25) -which captures emotional, cognitive, and behavioral aspects of involvement and considers both its quantity and quality- offers a more comprehensive assessment. This instrument has been successfully validated in diverse cultural settings, including Portugal, China, and Brazil (27, 28, 39). Comprising 26 items across nine subscales, it enables a multidimensional evaluation of paternal involvement and facilitates the examination of evolving paternal roles within the Iranian cultural context. Accordingly, the present study aims to investigate the psychometric properties of the Inventory of Father Involvement-Short Form developed by Hawkins and colleagues in an Iranian sample.

Method

This research was developmental-applied in terms of its objective and descriptive-survey in terms of its data collection method. The statistical population comprised all Iranian fathers with at least one child under 12 years of age during the period from November to December 2024 (Azar to Dey 1403) who had access to online platforms. The sample size was calculated based on Bentler and Chou’s rule (33) (130-390 for 26 items) and G*Power software (245 participants with power of 0.80, significance level of 0.05, and effect size of 0.30) (14); accounting for a 15% attrition rate, the final sample was determined to be 280 participants. A sample of 280 fathers was selected through convenience voluntary sampling (observing inclusion/exclusion criteria) via online links distributed through social media networks. Questionnaire links were disseminated online across social media platforms. The

research instruments included the Persian version of the Inventory of Father Involvement-Short Form (IFI-SF; Hawkins et al., (18, 24, 25) and the Iranian standardized version of the Parenting Behaviors and Dimensions Questionnaire (PBDQ; Reid et al.,) (32, 34). Inclusion criteria for the study comprised: active presence in the family and participation in the child-rearing process; ability to comprehend and respond to the questionnaire in Persian; completion of written informed consent; and sufficient physical and mental health to participate in the research. Exclusion criteria consisted of: incomplete or inaccurate questionnaire completion; and lack of active involvement in child-rearing due to reasons such as divorce or living separately from the family (it should be noted that criteria were reported through the demographic questionnaire by sample participants). For data analysis, confirmatory factor analysis (CFA) using maximum likelihood estimation was employed for construct validity, Cronbach’s alpha coefficients, McDonald’s omega, and composite reliability (CR) were calculated for reliability assessment, and correlation with the Alabama Parenting Questionnaire and the Heterotrait-Monotrait ratio (HTMT) were utilized for convergent and discriminant validity. SPSS-26 and AMOS-24 software packages were employed for statistical analyses.

Results

Statistical indices including mean, standard deviation, skewness, and kurtosis are presented in Table 1.

Table 1: Descriptive statistics of inventory of father involvement subscales

Dimension	M	SD	Skew	K
Involvement in Personal Child Activities	5.87	0.92	-0.68	0.25
Encouragement and Affection	6.15	0.79	-1.23	1.89
Providing for Needs	5.98	0.85	-0.97	0.92
Care and Protection	5.79	0.98	-0.75	0.18
Teaching and Developing Responsibility	5.67	1.03	-0.59	-0.15
Support for the Mother	5.43	1.15	-0.48	-0.32
Understanding and Awareness	5.82	0.91	-0.71	0.35
Developing Talents	5.56	1.08	-0.52	-0.28
Involvement in Household Tasks	5.29	1.23	-0.39	-0.55
Total Score	5.73	0.75	-0.63	0.21

Note. *M* = Mean, *SD* = Standard Deviation, *skew* = Skewness, *k* = Kurtosis.

As observed in Table 1, mean scores for the various dimensions of paternal involvement range from 5.29 to 6.15. The highest mean corresponds to the “Encouragement and Affection” dimension. The lowest corresponds to “Involvement in Household Tasks.” Skewness and kurtosis values indicate normal data distribution. There are no severe outliers in the research sample. Statistical assumptions for CFA were confirmed. CFA results demonstrate that the nine-factor model

exhibits satisfactory fit. Factor loadings range from 0.490 to 0.970. Model fit indices are as follows: $\chi^2/df=2.00$, RMSEA=0.062, CFI=0.91, TLI=0.90, NFI=0.90, GFI=0.92, and SRMR=0.061. Convergent and discriminant validity are confirmed. Average Variance Extracted (AVE) values are adequate. Significant correlations are observed between related dimensions of the two questionnaires. Examples include “Encouragement and Affection” with “Emotional Warmth” ($r=0.50$, $p<0.05$), “Teaching and Developing Responsibility” with “Democratic Discipline” ($r=0.50$, $p<0.05$), “Developing Talents” with “Autonomy Support” ($r=0.45$, $p<0.05$), and total score ($r=0.60$, $p<0.05$). HTMT values for all dimensions are below 0.85. Reliability is confirmed with Cronbach’s alpha coefficients for subscales ranging from 0.716 to 0.890 (total=0.92). Composite reliability ranges from 0.725 to 0.904. McDonald’s omega ranges from 0.725 to 0.871.

Conclusion

The objective of the present study was to examine the psychometric properties of the Persian version of the Inventory of Father Involvement-Short Form (IFI-SF) in the Iranian population. Confirmatory factor analysis findings demonstrated that the nine-factor model of this questionnaire exhibited satisfactory fit indices and was consistent with the original version by Hawkins et al. (25) and validated versions across diverse cultures such as Portuguese (29) and Brazilian (4) samples. Reliability coefficients indicated favorable internal consistency comparable to international versions. Convergent validity was confirmed through significant correlations between related dimensions and the Alabama Parenting Questionnaire, which aligns with findings from previous research (23). Confirmation of the nine-factor structure in the Iranian population demonstrates that the construct of paternal involvement, despite cultural differences, possesses universal dimensions rooted in fundamental child needs. This consistency is explicable through theoretical models of fathering (24, 26) that emphasize emotional, cognitive, and behavioral dimensions. The prioritization of “discipline and teaching responsibility” and “emotional support” dimensions over “household responsibilities” reflects the continuity of the traditional Iranian father’s role as “provider-protector” alongside gradual acceptance of novel emotional roles.

Findings indicate that Iranian fathers are transitioning from the traditional role of financial provider toward participatory involvement in children’s emotional and educational upbringing, a transformation consistent with results from several studies (18, 19) regarding socioeconomic changes in Iranian society. Traditional dimensions such as provision and emotional support continue to receive higher priority than participation in household tasks, which corresponds to Iran’s cultural structure (16, 21) but differs from Western patterns (4).

The absence of significant differences between paternal involvement with daughters versus sons aligns with findings from other investigations (17) and may indicate a gradual reduction in gender stereotypes within Iranian families. This instrument can be utilized in research, parenting education programs, and family support policymaking.

Limitations of the present study include the use of convenience sampling methodology and online self-report data collection, which may constrain the generalizability of findings. It is recommended that future research examine the psychometric properties of this instrument in clinical samples and specific populations (fathers of children with special needs) and conduct longitudinal studies to monitor changes in paternal involvement patterns over time. This instrument can be employed in parenting education programs, family counseling, clinical assessments, and family support policies to enhance effective paternal participation in child-rearing.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines: This study was conducted independently and is not derived from a thesis or research project. The Faculty of Psychology and Educational Sciences at Allameh Tabataba’i University issued scientific approval for this study under letter number 225/278124 on (2024/11/27). Additionally, this research has been assigned the ethical code IR.ATU.REC.1403.162 by the Ethics Committee of Allameh Tabataba’i University. Furthermore, the ethical considerations outlined in the publication guidelines of the American Psychological Association (APA) and the ethical codes of the Iranian Psychological Association, including confidentiality, anonymity of identity information, obtaining written informed consent from participants, and data protection, were strictly adhered to in this research.

Funding: This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Authors’ contributions: The first author served as the scientific editor; the second author was responsible for data collection and editing; and the third author (corresponding author) undertook the research design, statistical analysis, and complete manuscript writing.

Authors’ contributions: The first author served as the scientific editor, the second author was responsible for data collection and editing, and the third author was responsible for research design, statistical analysis, and full writing of the text.

Conflict of interest: The authors declare no conflicts of interest regarding the conduct of this research.

Data availability: All data from this study are in the possession of the corresponding author and were submitted to the journal during the review process. The data will also be made available to any specific researcher upon reasonable request.

Consent for publication: The authors have given their full consent for the publication of this article.

Acknowledgments: The authors express their sincere gratitude to all fathers who actively participated in this research. Their valuable cooperation and generous contribution played a significant role in the successful completion of this study.

مقاله پژوهشی

ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه کوتاه پرسش‌نامه مشارکت پدران در والدگری نمونه ایرانی

مهدی خانجانی^۱، نرگس نظرپور^۲، علیرضا پژمان^{۳*}

۱. دانشیار، گروه روان‌شناسی بالینی و عمومی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

۲. دانشجوی دکتری روان‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

۳. دانشجوی دکتری روان‌شناسی بالینی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

مشخصات مقاله

چکیده

کلیدواژه‌ها:

پرسش‌نامه مشارکت پدران،

والدگری،

ویژگی‌های روان‌سنجی

زمینه و هدف: با توجه به تحولات اجتماعی اخیر در ایران که به تدریج نقش پدران را از تأمین‌کنندگان مالی صرف به والدین فعال در تربیت فرزندان تغییر داده است، نیاز به ابزارهای روان‌سنجی دقیق برای ارزیابی میزان مشارکت پدران در خانواده‌های ایرانی احساس می‌شود. بنابراین پژوهش حاضر با هدف بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه فارسی پرسش‌نامه مشارکت پدران انجام شد.

روش: پژوهش حاضر از نظر هدف، توسعه‌ای-کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها، توصیفی-پیمایشی بود. جامعه آماری شامل تمامی پدران ایرانی که دارای حداقل یک فرزند زیر ۱۲ سال بودند و در بازه زمانی آذر تا دی ۱۴۰۳ به پلتفرم‌های آنلاین دسترسی داشتند. نمونه مورد مطالعه شامل ۲۸۰ پدر از جامعه آماری ذکر شده بود که با روش نمونه‌گیری در دسترس و بر اساس شیوه داوطلبانه و با رعایت شرایط ورود و خروج انتخاب شدند. ابزار پژوهش شامل نسخه کوتاه فارسی پرسش‌نامه مشارکت پدران در والدگری (هاو کینز و همکاران، ۲۰۰۲) و پرسش‌نامه ابعاد و رفتارهای والدگری (رید و همکاران، ۲۰۱۵) بود. برای بررسی روایی سازه از تحلیل عاملی تأییدی و برای اعتبار از ضرایب آلفای کرونباخ، امگای مک‌دونالد، و اعتبار ترکیبی استفاده شد. روایی همگرا و واگرا از طریق همبستگی و شاخص روایی یگانه-دوگانه بررسی شد. تحلیل‌ها با نرم‌افزارهای SPSS-26 و AMOS-24 انجام شد.

یافته‌ها: نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که مدل نه‌عاملی پرسش‌نامه برازش مطلوبی دارد (مقدار $\chi^2=234,08$ ، درجه‌های آزادی=۲۶۳، ریشه میانگین مربعات خطای برآورد=۰/۰۶۲، شاخص برازندگی تطبیقی=۰/۹۱، شاخص تاکر-لویس=۰/۹۰). ضرایب اعتبار برای همه خرده‌مقیاس‌ها در دامنه ۰/۷۱۶ تا ۰/۸۹۰ قرار گرفت. همچنین همبستگی معنادار بین نمره کل دو پرسش‌نامه ($p<0/001$ ، $r=0/60$) و همبستگی بین خرده‌مقیاس‌های مرتبط (دامنه ۰/۴۵ تا ۰/۵۰، $p<0/05$) روایی همگرایی ابزار را تأیید کرد. روایی واگرا نیز با مقادیر شاخص روایی یگانه-دوگانه در محدوده ۰/۲۷۶ تا ۰/۸۴۱ (کمتر از حد آستانه ۰/۸۵) برای همه ابعاد مورد تأیید قرار گرفت.

نتیجه‌گیری: یافته‌ها نشان می‌دهد نسخه فارسی پرسش‌نامه مشارکت پدران در والدگری از ویژگی‌های روان‌سنجی مطلوب برخوردار است. تأیید ساختار نه‌عاملی در نمونه ایرانی، همسویی با تحولات اجتماعی اخیر در تغییر نقش پدران از تأمین‌کننده مالی به والد مشارکت‌کننده را نشان می‌دهد. این ابزار می‌تواند در مطالعات آینده برای تعیین اثربخشی مشارکت پدری بر سلامت روان و تحول شناختی-اجتماعی کودکان، و در مراکز مشاوره خانواده برای ارزیابی و طراحی مداخلات والدگری مبتنی بر شواهد به کار رود.

دریافت شده: ۱۴۰۳/۱۰/۰۳

پذیرفته شده: ۱۴۰۴/۰۹/۰۵

منتشر شده: ۱۴۰۴/۰۹/۰۵

* نویسنده مسئول: علیرضا پژمان، دانشجوی دکتری روان‌شناسی بالینی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

رایانامه: A_pezhman@atu.ac.ir

تلفن: ۰۷۱-۵۸۸۴۵۰۳۰

مقدمه

عامل بنیادین شکل‌گیری رابطه فرد با خود و دیگران، تجربه‌های فرد در دوران نوزادی و کودکی در ارتباط با مراقب اولیه هست که روابط بعدی او را با خود و دیگران تحت تأثیر قرار می‌دهد (۱). هرچند پدر دیگر "والد فراموش شده" محسوب نمی‌شود (۲) اما هویت مردان در خانواده‌هایشان به‌طور کلی از هر زمان دیگری کمتر مشخص است. به‌طوری که نقش پدر تحت تأثیر عوامل تکنولوژیکی، اقتصادی و ایدئولوژیک، از نقشی سنتی و غیرمشارکتی به والدی مدرن و مشارکت‌کننده تغییر یافته است (۳). این تغییر نقش، اهمیت پدری مشارکت‌کننده را در محافظت و تحول کودکان برجسته کرده است (۳). در دهه‌های اخیر، نتایج پژوهش‌های مرتبط با والدگری، اهمیت پدری کردن^۲ را نشان داده‌اند؛ بدین صورت که علاوه بر مادری^۳، مشارکت پدر نیز بر همه اعضای خانواده تأثیر می‌گذارد. پژوهش‌های متعدد اهمیت نقش پدر در خانواده را برجسته ساخته‌اند (۴)، مطالعات نشان می‌دهند که مشارکت پدر با جنبه‌های مختلف عملکرد خانوادگی مرتبط است. این مشارکت با رفتار اجتماعی کودکان (۴، ۶)، سلامت روان خود پدران (۵)، برداشت پدران و مادران از رابطه زناشویی خود (۷) و همچنین کیفیت رابطه والدگری مشترکشان (۸) ارتباط معناداری دارد.

در دهه گذشته، پژوهشگران دقیق‌تر به شواهد نقش پدر در تحول کودک پرداخته‌اند (۹). برای مثال بر اساس بررسی شواهد علمی، شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد بین مشارکت مثبت پدر و نتایج مطلوب‌تر برای موارد زیر در کودکان رابطه وجود دارد: تحول اجتماعی و شناختی^۴ (۱۰)، و کاهش احتمال رفتارهای مشکل‌ساز (۱۱). با وجود پیشرفت در درک مشارکت پدران در روابط خانوادگی، معیارهای مشارکت پدر به‌کندی توسعه یافته‌اند و این مسئله همچنان یک کشاکش است (۹).

1. Forgotten parent
2. Fathering
3. Mothering
4. Cognitive development
5. Model of fathering
6. Engagement
7. Face-to-Face
8. Accessibility

توسعه ابزارهای اندازه‌گیری مشارکت پدر مستقیماً با پیشرفت در مدل‌های نظری پدری کردن مرتبط است. یک دیدگاه نظری واحد از مفاهیم مرتبط با پدر بودن هنوز ظهور نکرده است (۱۰) اگرچه مفهوم‌سازی مشارکت پدر در طی سال‌ها به‌طور قابل توجهی توسعه یافته است. برخی پژوهش‌ها (۱۲) یک مدل پراستناد از پدری کردن^۵ را پیشنهاد کردند که سه شکل از مشارکت پدر را نشان می‌دهد: (الف) تعامل^۶ (تعامل "چهره به چهره"^۷ بین پدر و کودک)، (ب) دسترسی^۸ (دسترسی فیزیکی و روانی، یا در دسترس بودن اجتماعی - عاطفی پدر برای کمک به فرزندش در صورت نیاز)، و (ج) مسئولیت^۹ (پدر به وظایف دیگر کمک می‌کند تا از مراقبت و رفاه فرزندش اطمینان حاصل کند). در ادامه برخی پژوهش‌ها (۱۳) مدل جدیدی را پیشنهاد کردند که شامل سه توانایی بین‌فردی اساسی^{۱۰} است: (الف) مشارکت مثبت در فعالیت‌ها^{۱۱}، (ب) صمیمیت و پاسخ‌دهی^{۱۲}، و (ج) مهارگری^{۱۳} (توانایی مقابله با خواسته‌های عملی و بین‌فردی که در طول تعاملات پدر و کودک به وجود می‌آیند). برخی پژوهش‌ها (۱۴) همچنین پیشنهاد کردند که فرصت‌هایی که پدران برای استفاده از این توانایی‌ها دارند، تحت تأثیر دو ویژگی کمکی^{۱۴} قرار می‌گیرد که آنها نیز بر تحول فرزندانشان تأثیر می‌گذارند: (د) به‌طور غیرمستقیم^{۱۵}، بر اساس مشارکت پدران در شرایط مادی و بین‌فردی در محیط فرزندانشان، و (ه) به‌طور مستقیم^{۱۶}، بر اساس توانایی پدران در درک و اتخاذ تدابیر برای رفع نیازهای فرزندانشان، که به عنوان مسئولیت فرآیندی شناخته می‌شود. با وجود این، در نظر گرفتن این عوامل تسهیل‌کننده و محدودکننده در بستر فرهنگی خاص هر جامعه از اهمیت بسزایی برخوردار است.

در ایران، هنجارهای فرهنگی سنتی، نقش‌های مشخصی را برای والدین تعیین می‌کنند؛ به‌طوری که پدران عمدتاً به‌عنوان تأمین‌کنندگان مالی و محافظان خانواده، و مادران در نقش‌های پرورشی و مراقبتی دیده می‌شوند (۱۵، ۱۶) و برخی از ویژگی‌ها و حالات روانی والدین مانند

9. Responsibility
10. Fundamental interpersonal abilities
11. Positive engagement in activities
12. Warmth and responsiveness
13. Control
14. Auxiliary characteristics
15. Indirectly
16. Directly

صفات شخصیتی، سبک‌های دلبستگی، و سبک‌های تربیتی تأثیرات مثبت و منفی معناداری بر سلامت روانی کودکان دارند (۱۷). این الگو که در آن پدران بیشتر شخصیت‌های اقتدارگرا هستند تا مشارکت‌کنندگان فعال، در تربیت روزانه کودک در بسیاری از جوامع سنتی دیگر نیز مشاهده می‌شود (۱۸). با وجود این تحولات اجتماعی-اقتصادی و تغییر در ارزش‌های آموزشی، پدران ایرانی را به سمت مشارکت فعال‌تر در تربیت فرزندان سوق می‌دهد (۱۹، ۲۰). هرچند این تغییرات با کشاکش‌هایی همراه است؛ فشارهای اجتماعی برای حفظ نقش‌های سنتی و مشکلات اقتصادی می‌توانند مانع گشودگی عاطفی و مشارکت کامل پدران شوند (۲۱، ۲۲). در این دوره گذار، برای سنجش و پیگیری تغییرات در میزان مشارکت پدران، نیاز به ابزاری دقیق و معتبر وجود دارد. پرسشنامه‌های مشارکت پدران (۲۳) با ارزیابی ابعاد مختلف مشارکت، از جمله فعالیت‌های روزمره، تصمیم‌گیری‌های خانوادگی و ارتباط عاطفی، می‌توانند به شناسایی الگوهای مشارکت و ارزیابی اثربخشی مداخلات کمک کنند (۲۴).

این تحولات، لزوم استفاده از ابزارهای معتبر روان‌سنجی را برای ارزیابی مشارکت پدران برجسته می‌سازد. مطالعات بین‌المللی نشان داده‌اند که مشارکت فعال پدران، تأثیرات مثبتی بر تحول کودکان و رفاه خانوادگی دارد (۱۲، ۱۳). پرسش‌نامه مشارکت پدران^۵ ابزاری شناخته شده است که ابعاد کیفی و کمی مشارکت پدران را ارزیابی می‌کند و در فرهنگ‌های مختلف، قابلیت اعتماد بالایی نشان داده است (۲۴، ۲۵). پرسش‌نامه مشارکت پدران در والدگری (۲۵)، به عنوان پاسخی به نیاز بهبود روش‌های سنجش مشارکت پدران توسعه یافت (۱۲، ۲۶). این ابزار با افزودن ابعاد عاطفی، شناختی، و رفتاری در اشکال مستقیم و غیرمستقیم مشارکت، و تمرکز همزمان بر کمیت و کیفیت، توجه ویژه‌ای را در حوزه سنجش مشارکت پدران به خود جلب کرده است (۲۷). پرسش‌نامه مشارکت پدران با مفاهیم نوین والدگری مثبت همخوانی داشته و در زمینه‌های پژوهش‌های آتی، آموزشی، و بالینی کاربرد گسترده‌ای یافته است (۱۳، ۲۸، ۲۹). اعتباریابی این ابزار در فرهنگ‌های مختلف، نتایج امیدوارکننده‌ای را نشان داده است. در پرتغال (۳۰) ساختار نه‌عاملی پرسش‌نامه با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۲/ تأیید شد. مطالعات در چین (۲۷) و برزیل (۲۸) نیز روایی و اعتبار مطلوبی را برای نسخه‌های بومی شده

گزارش کردند. همچنین در ترکیه (۳۱) ویژگی‌های روان‌سنجی مناسبی برای این ابزار به دست آمد. در مجموع، قابلیت اعتماد داخلی پرسش‌نامه مشارکت پدران در مطالعات مختلف بسیار بالا (آلفای کرونباخ بین ۰/۹۲ تا ۰/۹۸) گزارش شده است. این یافته‌های بین‌المللی، در عین حال نشان‌دهنده اهمیت بررسی دقیق روایی سازه در هر بستر فرهنگی خاص است. با وجود این پیشینه پژوهشی قوی در سطح جهانی، دو خلأ مهم در پیشینه پژوهشی موضوع مشاهده می‌شود: نخست این پرسش‌نامه تاکنون در جامعه ایرانی اعتباریابی نشده است. دوم با توجه به تحولات اجتماعی اخیر در ایران که نقش پدران را از تأمین‌کنندگان مالی صرف به والدین مشارکت‌کننده در تربیت فرزندان تغییر داده است (۳۲)، پژوهش‌های جدید برای درک و ارزیابی این گذار ضروری است. وجود ابزاری معتبر و بومی شده نه تنها امکان سنجش دقیق میزان و کیفیت مشارکت پدران ایرانی را فراهم می‌کند، که می‌تواند در طراحی مداخلات خانواده‌محور، برنامه‌های آموزشی والدین و سیاست‌گذاری‌های اجتماعی مورد استفاده قرار گیرد.

روش

(الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان: این پژوهش از نظر هدف، توسعه‌ای-کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها، توصیفی-پیمایشی بود که به روش همبستگی از نوع اعتباریابی و تحلیل عاملی انجام شد. جامعه آماری شامل تمامی پدران ایرانی دارای حداقل یک فرزند زیر ۱۲ سال بود که در بازه زمانی آذر تا دی ۱۴۰۳ به پلتفرم‌های آنلاین (تلگرام، واتساپ، ایتا و ایمیل) دسترسی داشتند. برای محاسبه حجم نمونه، از دو روش استفاده شد: نخست بر اساس قاعده معیار نسبت نمونه به گویه برخی متخصصان (۳۳) که برای تحلیل عاملی تأییدی پیشنهاد می‌کند، یعنی به ازای هر گویه بین ۵ تا ۱۵ نمونه در نظر گرفته شود؛ با توجه به ۲۶ گویه پرسش‌نامه، حداقل حجم نمونه ۱۳۰ و حداکثر ۳۹۰ نفر محاسبه شد. دوم، با استفاده از جی‌پاور (۱۹) و با در نظر گرفتن توان آماری ۰/۸۰ سطح معناداری ۰/۰۵ و اندازه اثر متوسط (۰/۳۰)، حجم نمونه ۲۴۵ نفر برآورد شد. با در نظر گرفتن احتمال ریزش ۱۵ درصدی، حجم نمونه نهایی ۲۸۰ نفر تعیین شد. نمونه‌گیری به روش در دسترس و گلوله‌برفی به صورت آنلاین انجام شد؛ لینک پرسش‌نامه در گروه‌های پرکاربرد شبکه‌های

(گویه‌های ۴-۶، ۳ گویه)، حمایت از مادر^۴ (گویه‌های ۷-۹، ۳ گویه)، تأمین نیازها^۵ (گویه‌های ۱۰-۱۱، ۲ گویه)، وقت گذرانی و گفتگو^۶ (گویه‌های ۱۲-۱۴، ۳ گویه)، تشویق و محبت^۷ (گویه‌های ۱۵-۱۷، ۳ گویه)، توسعه استعدادها و نگرانی‌های آینده^۸ (گویه‌های ۱۸-۲۰، ۳ گویه)، حمایت در زمینه مطالعه و تکالیف^۹ (گویه‌های ۲۱-۲۳، ۳ گویه)، و توجه و حضور^{۱۰} (گویه‌های ۲۴-۲۶، ۳ گویه). شیوه نمره‌گذاری به این صورت است که پاسخ‌ها در یک طیف لیکرت ۷ درجه‌ای از ۱ (هرگز) تا ۷ (همیشه) نمره‌گذاری می‌شوند. همچنین گزینه "قابل اجرا نیست" نیز برای هر گویه در نظر گرفته شده است. نمره کل پرسش‌نامه از جمع نمرات ۲۶ گویه به دست می‌آید و دامنه نمرات بین ۲۶ تا ۱۸۲ متغیر است. نمره بالاتر نشان‌دهنده سطح بالاتر مشارکت پدر در فرآیند والدگری است. میانگین نمره هر خرده‌مقیاس نیز از میانگین نمرات گویه‌های آن خرده‌مقیاس محاسبه می‌شود (۲۵). در مطالعه‌ای بر روی ۷۲۳ پدر آمریکایی، ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۹۴ و برای خرده‌مقیاس‌ها بین ۰/۶۹ تا ۰/۸۷ گزارش شد. روایی سازه از طریق تحلیل عاملی تأییدی با شاخص‌های برازش مطلوب (شاخص برازندگی تطبیقی^{۱۱} = ۰/۹۱، ریشه میانگین مربعات خطای برآورد^{۱۲} = ۰/۰۶) تأیید شد. روایی همگرا نیز از طریق همبستگی معنادار با مقیاس‌های رضایت زناشویی ($r=0/58$) و خودکارآمدی والدینی ($r=0/64$) تأیید شد (۱۸، ۲۴).

ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه فارسی: در مطالعه حاضر، ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۹۲ و برای خرده‌مقیاس‌ها بین ۰/۷۱۶ تا ۰/۸۹۰ به دست آمد. اعتبار ترکیبی برای خرده‌مقیاس‌ها بین ۰/۷۲۵ تا ۰/۹۰۴ و شاخص امگای مک‌دونالد بین ۰/۷۲۵ تا ۰/۸۷۱ محاسبه شد. روایی سازه از طریق تحلیل عاملی تأییدی با شاخص‌های برازش مطلوب (شاخص برازندگی تطبیقی^{۱۱} = ۰/۹۱، ریشه میانگین مربعات خطای برآورد^{۱۲} = ۰/۰۶۲) روایی همگرا از طریق همبستگی معنادار با پرسش‌نامه

اجتماعی (ایتا، تلگرام و گروه‌های والدین در پیام‌رسان شاد) منتشر و از شرکت‌کنندگان درخواست شد آن را در گروه‌های مرتبط دیگر به اشتراک بگذارند. معیارهای ورود شامل حضور فعال پدر در خانواده و مشارکت در فرایند تربیتی فرزند، توانایی درک و پاسخگویی به پرسش‌نامه به زبان فارسی، و تکمیل فرم رضایت آگاهانه کتبی بود. معیارهای خروج عبارت بودند از: تکمیل ناقص یا نادرست پرسش‌نامه، الگوی پاسخ‌دهی نامعتبر، کشف عدم واجد شرایط بودن پس از ورود (مانند طلاق یا عدم حضور فیزیکی منظم در خانواده)، و انصراف داوطلبانه از مشارکت. تضمین رعایت این ملاک‌ها از طریق پرسش‌نامه جمعیت‌شناختی و گزارش خود افراد نمونه انجام شد. در این مطالعه میانگین سن شرکت‌کنندگان ۳۹/۶۳ سال با انحراف معیار ۵/۹۶ و دامنه سنی بین ۲۷ تا ۵۶ سال بود. در زمینه تحصیلات ۵۰ نفر (۲۰ درصد) از شرکت‌کنندگان مدرک کاردانی و پایین‌تر، ۷۰ نفر (۲۵ درصد) کارشناسی، ۱۵۰ نفر (۵۳ درصد) کارشناسی ارشد و بالاتر بودند. همچنین ۲۱۵ نفر (۸۰ درصد) از شرکت‌کنندگان به صورت تمام‌وقت شاغل بودند، ۳۰ نفر (۱۱ درصد) به صورت پاره‌وقت شاغل بودند و ۲۵ نفر (۹ درصد) وضعیت شغلی خود را بیکار اعلام کردند. میانگین سن فرزندان شرکت‌کنندگان ۸/۴۶ با انحراف معیار ۳/۱۷ و دامنه بین ۱ تا ۱۲ سال بود. میانگین تعداد فرزندان ۲/۱۱ با انحراف معیار ۰/۹۸ بود. از مجموع فرزندان شرکت‌کنندگان ۱۶۸ نفر (۶۰ درصد) پسر و ۱۱۲ نفر (۴۰ درصد) دختر بودند. در این بین ۱۸۴ نفر (۶۰ درصد) دانش‌آموز، ۷۰ نفر (۲۵ درصد) پیش‌دبستانی و کودکستان و ۴۲ نفر (۱۵ درصد) در سنین آموزش نبودند.

(ب) ابزار

۱. پرسش‌نامه مشارکت پدران - نسخه کوتاه: پرسش‌نامه مشارکت پدران - نسخه کوتاه (۲۵) توسط هاو کینز و همکاران در سال ۲۰۰۲ برای ارزیابی ابعاد کمی و کیفی مشارکت پدران در والدگری طراحی شد. این ابزار شامل ۲۶ گویه است که در ۹ خرده‌مقیاس طبقه‌بندی می‌شوند: انضباط و آموزش مسئولیت^۲ (گویه‌های ۱-۳، ۳ گویه)، تشویق به مدرسه^۳

7. Praise and Affection
8. Developing Talents and Future Concerns
9. Reading and Homework Support
10. Attentiveness
11. Comparative Fit Index (CFI)
12. Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)

1. Inventory of Father Involvement-Short Form (IFI-SF)
2. Discipline and Teaching Responsibility
3. School Encouragement
4. Mother Support
5. Providing
6. Time and Talking Together

ابعاد و رفتارهای والدگری ($I=0/60$) و روایی واگرا با استفاده از شاخص روایی یگانه-دوگانه (مقادیر کمتر از $0/85$) تأیید شد.

۲. پرسش‌نامه ابعاد و رفتارهای والدگری^۱: پرسش‌نامه ابعاد و رفتارهای والدگری توسط رید و همکاران در سال ۲۰۱۵ برای ارزیابی ابعاد مختلف رفتارهای والدگری در والدین کودکان ۳ تا ۱۲ سال طراحی شد (۳۴). هدف استفاده از این ابزار در مطالعه حاضر، بررسی روایی همگرایی پرسش‌نامه مشارکت پدران از طریق همبستگی با سازه‌های مرتبط والدگری بود. این ابزار برای سنجش رفتارهای والدگری در والدین کودکان ۳ تا ۱۲ سال است. این پرسش‌نامه شامل ۳۳ گویه است که در قالب ۶ خرده‌مقیاس تنظیم شده است: گرمی و محبت عاطفی^۲ (گویه‌های ۱ تا ۶)، انضباط تنبیهی^۳ (گویه‌های ۷ تا ۱۱)، دخالت مضطربانه^۴ (گویه‌های ۱۲ تا ۱۷)، حمایت از خودمختاری^۵ (گویه‌های ۱۸ تا ۲۲)، انضباط سهل‌گیرانه^۶ (گویه‌های ۲۳ تا ۲۸)، و انضباط دموکراتیک^۷ (گویه‌های ۲۹ تا ۳۳). نمره‌گذاری پرسش‌نامه در یک طیف ۶ درجه‌ای از ۱ (هرگز) تا ۶ (همیشه) انجام می‌شود. کسب نمره بالاتر در هر زیرمقیاس نشان‌دهنده شدت بیشتر آن رفتار است. به طور مثال نمره بالاتر در گرمی و محبت عاطفی به معنای ابزار محبت و حمایت بیشتر والدین از کودک است، در حالی که نمره بالاتر در انضباط تنبیهی نشان‌دهنده استفاده بیشتر از تنبیه‌های سخت‌گیرانه است. همچنین نمره بالاتر در دخالت مضطربانه به معنی نگرانی و مهارگری بیش از حد والدین است، در حالی که نمره بالاتر در حمایت از استقلال کودک است. نمره بالاتر در انضباط سهل‌گیرانه به معنای برخورد منعطف‌تر با کودک و نمره بالاتر در انضباط دموکراتیک به معنی تعامل مثبت و تعاملی والدین با کودک است.

پژوهش‌ها ویژگی‌های روان‌سنجی ساختار ۶ عاملی نسخه اصلی این پرسش‌نامه را از طریق تحلیل عاملی تأییدی با شاخص‌های برازش مطلوب ($CFI=0/93$ ، $RMSA=0/05$) تأیید کردند. همچنین ضرایب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌ها بین $0/72$ تا $0/86$ گزارش شد (۳۴).

1. The Parenting behaviors and dimensions questionnaire (PBDQ)
2. Emotional warmth
3. Punitive Discipline
4. Anxious Intrusiveness

پژوهش‌ها در ایران توسط تحلیل عاملی تأییدی، ساختار ۶ عاملی این پرسش‌نامه را با شاخص‌های برازش مناسب تأیید کردند و ضرایب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌ها بین $0/66$ تا $0/83$ گزارش شد (۳۲). در مطالعه حاضر نیز، ضرایب آلفای کرونباخ خرده‌مقیاس‌ها بین $0/69$ تا $0/78$ محاسبه شد.

(ج) روش اجرا: در این پژوهش، فرایند ترجمه و بازترجمه بر اساس چارچوب پیشنهادی برخی پژوهش‌ها انجام شد (۲۹). این روش که یکی از معتبرترین روی‌آوردها در اقتباس بین‌فرهنگی ابزارهای سنجش به شمار می‌رود، طی چند مرحله اجرا شد. در مرحله نخست، پرسش‌نامه توسط یک مترجم متخصص که به زبان مقصد تسلط کامل داشت، ترجمه شد. در مرحله دوم، نسخه ترجمه‌شده توسط مترجم دوم که به هر دو زبان مبدأ و مقصد مسلط بود، به زبان اصلی بازگردانده شد. سپس تیم پژوهش با مقایسه دقیق نسخه‌های ترجمه‌شده و اصلی، از حفظ معنای اصلی و انتقال صحیح مفاهیم اطمینان حاصل کردند. در مرحله پایانی، دو نفر از متخصصان روان‌سنجی و زبان‌شناسی، ترجمه نهایی را از نظر تطابق فرهنگی بررسی کردند. به منظور اطمینان از کیفیت ترجمه، یک مطالعه مقدماتی روی نمونه‌ای کوچک (تعداد=۱۵) انجام شد تا ابهامات احتمالی شناسایی و برطرف گردد و سپس این پرسش‌نامه در اختیار افراد شرکت‌کننده قرار گرفت و از آنها خواسته شد تا آن را کامل کنند.

مجوز علمی این مطالعه توسط دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی طی نامه شماره ۲۷۸۱۲۴/۲۲۵ در تاریخ ۱۴۰۳/۰۹/۰۶ صادر شد. فرایند جمع‌آوری داده‌ها در بازه زمانی آذر تا دی ماه ۱۴۰۳ به صورت آنلاین انجام شد. لینک پرسش‌نامه در پلتفرم‌های اجتماعی پرکاربرد (ایتا، تلگرام و گروه‌های والدین در شبکه شاد) منتشر و از شرکت‌کنندگان درخواست شد آن را در گروه‌های مرتبط دیگر به اشتراک بگذارند. پیش از شروع پاسخ‌دهی، اطلاعات کاملی درباره هدف پژوهش، محرمانه ماندن اطلاعات و حق انصراف در هر مرحله به شرکت‌کنندگان ارائه شد و پس از مطالعه فرم رضایت آگاهانه کتبی، در صورت تمایل به تکمیل پرسش‌نامه‌ها اقدام کردند. در مجموع ۳۱۰

5. Autonomy Support
6. Permissive Discipline
7. Democratic Discipline

پرسش‌نامه مشارکت پدران (نسخه کوتاه) با پرسش‌نامه ابعاد و رفتارهای والدگری و همخوانی آن با جنبه‌های مختلف والدگری (از جمله گرمی و محبت عاطفی، حمایت از خودمختاری و انضباط دموکراتیک) ارزیابی شد. تحلیل‌های توصیفی SPSS-26 با و تحلیل عاملی تأییدی با AMOS-24 انجام شد.

یافته‌ها

در این بخش، یافته‌های پژوهش در چهار قسمت ارائه می‌شود: ابتدا یافته‌های توصیفی شامل میانگین، چولگی و کشیدگی گویه‌ها و ابعاد پرسش‌نامه گزارش می‌شود. سپس نتایج پیش‌پردازش و بررسی مفروضه‌های آماری داده‌ها ارائه می‌شود. در ادامه یافته‌های مربوط به شاخص‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه شامل نتایج تحلیل عاملی تأییدی، شاخص‌های برازش مدل، روایی (همگرا و واگرا) و اعتبار ابزار موردبررسی قرار می‌گیرد. در نهایت یافته‌های اکتشافی مربوط به رابطه متغیرهای جمعیت‌شناختی با میزان مشارکت پدر در والدگری ارائه خواهد شد. برای بررسی توزیع طبیعی داده‌ها، شاخص‌های توصیفی شامل میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی برای تک‌تک گویه‌های پرسش‌نامه محاسبه شد. جدول ۱، ویژگی‌های توصیفی گویه‌های پرسش‌نامه مشارکت پدران را نشان می‌دهد.

پرسش‌نامه دریافت شد که پس از حذف ۳۰ پرسش‌نامه ناقص یا دارای الگوی پاسخ‌دهی نامعتبر، ۲۸۰ پرسش‌نامه وارد تحلیل نهایی شدند. برای ارزیابی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه مشارکت پدران، تحلیل‌های اعتبار^۱ (درونی^۲، ترکیبی^۳ و با استفاده از ضریب امگای مک‌دونالد^۴)، تحلیل عاملی تأییدی^۵ انجام شد. اعتبار درونی با آلفای کرونباخ^۶ (مقادیر > 0.7 مطلوب)، اعتبار ترکیبی (مقادیر > 0.7 قابل قبول) و ضریب امگای مک‌دونالد^۷ (به دلیل دقت بیشتر در مدل‌های چندبعدی و عدم فرض برابری بارهای عاملی، ارجحیت داده می‌شود؛ مقادیر > 0.6 مطلوب و > 0.7 قوی‌تر) ارزیابی شد. تحلیل عاملی تأییدی با هدف بررسی همبستگی گویه‌ها با ساختار نظری از پیش تعیین شده (بر اساس مرور پیشینه، ابزارهای مشابه و نظر متخصصان) انجام شد. گویه‌های با بار عاملی کمتر از ۰/۴۰ حذف شدند. برازش مدل با شاخص‌های مجذور خی^۸، خی دو نسبی^۹، ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (مقادیر > 0.08 نشان‌دهنده برازش مناسب و > 0.05 برازش عالی)، ریشه میانگین مربعات باقی مانده استاندارد شده^{۱۰} (مقادیر > 0.08 برازش منطقی)، شاخص برازندگی تطبیقی^{۱۱} و شاخص تاکر لویس^{۱۲} (مقادیر نزدیک به ۱ برازش مطلوب)، شاخص نیکویی برازش و شاخص برازندگی تعدیل شده^{۱۳} بررسی شد. برای بررسی روایی همگرا و واگرا از میانگین واریانس استخراج شده (مقادیر > 0.5 قابل قبول) و شاخص روایی یگانه-دوگانه استفاده شد (۳۵). روایی ملاکی با بررسی رابطه

جدول ۱: ویژگی‌های توصیفی گویه‌های پرسش‌نامه مشارکت پدران در والدگری

شماره سؤال	محتوا	میانگین	چولگی	کشیدگی
۱	به فرزندم نظم و انضباط را آموزش می‌دهم.	۲/۳۸۵	۰/۳۹۰	-۰/۱۱۸
۲	فرزندم را به انجام کارهای خانه تشویق می‌کنم.	۲/۴۲۳	۰/۳۹۸	-۰/۰۹۲
۳	برای رفتار فرزندم قوانین و محدودیت‌ها تعیین می‌کنم	۲/۵۳۸	۰/۰۲۰	۱/۰۵۰
۴	فرزندم را به موفقیت در مدرسه تشویق می‌کنم.	۲/۴۱۰	۰/۳۷۴	۰/۰۹۴
۵	فرزندم را به انجام تکالیف مدرسه تشویق می‌کنم.	۲/۵۲۶	۰/۴۱۱	-۰/۰۴۶
۶	به فرزندم رعایت قوانین مدرسه را آموزش می‌دهم.	۲/۶۷۹	۰/۲۸۰	-۰/۲۰۷

8. Chi-Square
9. Relative Chi-Square
10. Standardized Root Mean Square Residual (SRMR)
11. Comparative Fit Index (CFI)
12. Tucker-Lewis Index (TLI)
13. Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)

1. Reliability analyses
2. Internal
3. Composite
4. McDonald's omega coefficient
5. Confirmatory factor analysis (CFA)
6. Cronbach's alpha
7. McDonald's Omega

۱/۱۲۹	۱/۲۰۰	۲/۰۱۳	از همسر حمایت و پشتیبانی عاطفی می‌کنم.	۷
۰/۹۷۷	۱/۰۰۴	۱/۹۶۲	به فرزندم آگاهی می‌دهم که مادرش فردی مهم و خاص است.	۸
۱/۶۱۵	۱/۰۹۸	۲/۰۹۰	با همسر در تربیت فرزندم همکاری می‌کنم.	۹
۲/۲۲۴	۱/۲۹۰	۱/۷۰۵	نیازهای اولیه فرزندم (غذا، لباس، مسکن و مراقبت‌های بهداشتی) را تأمین می‌کنم.	۱۰
۲/۹۰۲	۱/۹۸۸	۱/۵۳۸	مسئولیت حمایت مالی از فرزندم را می‌پذیرم.	۱۱
۰/۲۲۳	۰/۲۵۵	۲/۳۲۱	دوست و همدم فرزندم هستم.	۱۲
۱/۶۳۵	۰/۸۹۰	۲/۴۴۹	وقتی فرزندم می‌خواهد درباره موضوعی صحبت کند، با اشتیاق به او گوش می‌دهم و زمان کافی برای گفتگو اختصاص می‌دهم.	۱۳
-۰/۰۴۴	۰/۱۰۶	۲/۶۶۷	با فرزندم وقت می‌گذرانم و کارهایی را که دوست دارد انجام می‌دهیم.	۱۴
-۰/۴۱۱	۰/۴۲۳	۲/۰۰۰	فرزندم را به‌خاطر انجام رفتارهای درست و شایسته تشویق می‌کنم.	۱۵
۰/۴۶۹	۰/۶۴۲	۲/۰۳۸	وقتی فرزندم مهارت یا توانایی خاصی را به‌خوبی به کار می‌گیرد، او را تشویق می‌کنم.	۱۶
۰/۴۱۱	۰/۹۲۲	۱/۸۰۸	به فرزندم می‌گویم که او را دوست دارم.	۱۷
۰/۴۵۴	۰/۶۰۳	۲/۰۱۳	فرزندم را به پرورش استعدادهایش تشویق می‌کنم.	۱۸
-۰/۱۴۴	۰/۶۰۱	۲/۲۳۱	فرزندم را به ادامه تحصیل پس از دبیرستان تشویق می‌کنم.	۱۹
-۰/۴۸۰	۰/۴۲۷	۲/۳۵۹	برای آینده فرزندم (تحصیلات، آموزش) برنامه‌ریزی می‌کنم.	۲۰
۰/۵۹۲	۰/۸۲۲	۲/۲۰۵	فرزندم را به مطالعه تشویق می‌کنم.	۲۱
-۰/۷۶۸	۰/۱۰۰	۳/۰۶۴	برای فرزندم کتاب می‌خوانم.	۲۲
۰/۵۸۰	۰/۲۰۶	۳/۲۰۵	به فرزندم در انجام تکالیفش کمک می‌کنم.	۲۳
۰/۳۹۴	۰/۲۷۶	۲/۸۳۳	در رویدادهایی که فرزندم در آنها شرکت می‌کند (ورزشی، مدرسه، مراسم مذهبی) شرکت می‌کنم.	۲۴
۰/۰۴۸	۰/۵۶۷	۲/۵۹۰	در کارهای روزمره و مراقبت از نیازهای اولیه فرزندم (غذادادن، رساندن او به مکان‌های مختلف و غیره) مشارکت می‌کنم.	۲۵
۰/۰۴۵	۰/۶۰۹	۲/۳۵۹	از جایی که فرزندم می‌رود و کاری که با دوستانش انجام می‌دهد، آگاهی دارم.	۲۶

قدرمطلق چولگی و کشیدگی متغیرها به ترتیب نباید از ۳ و ۱۰ بیشتر باشد. برای بررسی این پیش‌فرض، شاخص‌های توصیفی ابعاد نه‌گانه پرسش‌نامه و نمره کل محاسبه شد. جدول ۲، شاخص‌های توصیفی ابعاد پرسش‌نامه مشارکت پدران را نشان می‌دهد.

جدول ۲: شاخص‌های توصیفی ابعاد پرسش‌نامه مشارکت پدر در والدگری

ابعاد پرسش‌نامه	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
تربیت و آموزش مسئولیت	۲/۴۴	۰/۷۶	۰/۱۹	۰/۲۹
تشویق به مدرسه	۲/۵۳	۰/۹۲	۰/۲۷۶	۰/۲۱
حمایت از مادر	۲/۰۲	۰/۸۹	۱/۳۹	۱/۸
تأمین نیازها	۱/۶۲	۰/۷۶	۱/۸۱	۱/۵
وقت گذراندن و گفتگو	۲/۴۷	۰/۷۸	۰/۵۶	۰/۹۱
تشویق و ابراز محبت	۱/۹۴	۰/۷۰	۰/۵۰	-۰/۰۲
پرورش استعدادها و دغدغه‌های آینده	۲/۲۰	۰/۸۶	۰/۴۱	۰/۱۸
حمایت در زمینه مطالعه و تکالیف	۲/۸۲	۰/۸۵	۰/۲۹	-۰/۰۲
توجه و حضور	۲/۵۹	۰/۸۶	۰/۳۹	-۰/۰۳
کل	۲۰/۶۷	۵/۲۳	۰/۴۶	۱/۳۸

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، میانگین نمرات گویه‌ها در دامنه ۱/۵۳۸ تا ۳/۲۰۵ قرار داشت. مقادیر چولگی (دامنه: ۰/۲۰ تا ۱/۹۹۸) و کشیدگی (دامنه: ۰/۷۶۸- تا ۲/۹۰۲) همگی در محدوده مطلوب (بین -۲ تا +۲) بودند که نشان‌دهنده توزیع نرمال داده‌ها است (۳۴). بالاترین میانگین مربوط به گویه ۲۳ «به فرزندم در انجام تکالیفش کمک می‌کنم» (میانگین=۳/۲۰۵) و پایین‌ترین میانگین مربوط به گویه ۱۱ «مسئولیت حمایت مالی از فرزندم را می‌پذیرم» (میانگین=۱/۵۳۸) بود.

الف) انواع روایی

۱. **روایی سازه:** برای بررسی روایی سازه از طریق روایی عاملی با روش تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. در مرحله پیش‌پردازش داده‌ها، ابتدا مشاهدات نامعتبر و داده‌های پرت با استفاده از نمودارهای پراکنندگی و آزمون ماهالانویس شناسایی و حذف شدند. باتوجه به اجباری بودن پاسخ به تمام سؤالات، داده گمشده‌ای وجود نداشت. سپس نرمال بودن داده‌ها در دو سطح تک‌متغیری و چندمتغیری بررسی شد. برخی پژوهش‌ها (۳۵) پیشنهاد می‌کنند که در مدل‌یابی علی، توزیع متغیرها باید نرمال باشد و

بررسی شاخص‌های توصیفی نشان داد تمامی ابعاد در محدوده مجاز قرار دارند (جدول ۲). در سطح چندمتغیری، نتایج آزمون مردیا^۱ (چولگی = ۱۸/۴۵، کشیدگی = ۱۴۲/۳۱، $p < ۰/۰۰۱$) نشان داد داده‌ها از توزیع نرمال چندمتغیری^۲ برخوردار هستند. با توجه به برقراری مفروضه‌های نرمال بودن، نبود داده‌های پرت و کامل بودن داده‌ها، از روش حداکثر درست‌نمایی^۳ برای تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد (۳۶) در این تحلیل، بارهای عاملی بالاتر از ۰/۴ به عنوان معیار پذیرش گویه‌ها در نظر گرفته شد.

برای ارزیابی میزان برازش مدل نه‌عاملی پرسش‌نامه، از مجموعه‌ای از شاخص‌ها شامل شاخص‌های مطلق (آزمون χ^2 دو^۴، ریشه میانگین مربعات خطای تقریب^۵، و ریشه میانگین مربعات باقیمانده استاندارد شده)، شاخص‌های تطبیقی (شاخص برازش مقایسه‌ای و شاخص تاکر-لویس) و شاخص‌های پارسیمونی (نسبت χ^2 دو به درجات آزادی^۶) استفاده شد. جدول ۳، شاخص‌های برازش مدل اندازه‌گیری پرسش‌نامه را در مقایسه با مقادیر قابل قبول نشان می‌دهد.

جدول ۳: شاخص‌های برازش مدل اندازه‌گیری پژوهش و مقایسه با مقادیر قابل قبول

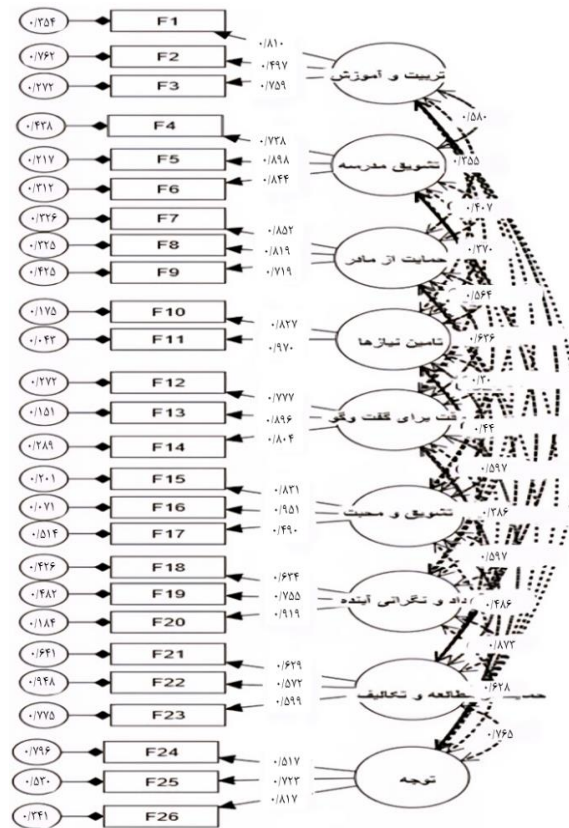
شاخص	شاخص	درجه	سطح	مجدور	ریشه	شاخص	شاخص	ریشه	شاخص	شاخص
شاخص	نیکوئی	نیکوئی	نیکوئی	نیکوئی	نیکوئی	نیکوئی	نیکوئی	نیکوئی	نیکوئی	نیکوئی
برازش	برازش	برازش	برازش	برازش	برازش	برازش	برازش	برازش	برازش	برازش
تعدیل	تعدیل	تعدیل	تعدیل	تعدیل	تعدیل	تعدیل	تعدیل	تعدیل	تعدیل	تعدیل
شده	شده	شده	شده	شده	شده	شده	شده	شده	شده	شده
۰/۸۶	۰/۹۲	۰/۹۰	۰/۰۶۱	۰/۹۱	۰/۹۰	۰/۰۶۲	۲/۰۰	۰/۰۰۱	۲۶۳	۲۳۴/۰۸
>۰/۰۸	>۰/۹۰	>۰/۹۰	<۰/۰۸	>۰/۹۰	>۰/۹۰	<۰/۰۸	۴ <	-	-	-
مقدیر	مقدیر	مقدیر	مقدیر	مقدیر	مقدیر	مقدیر	مقدیر	مقدیر	مقدیر	مقدیر
قابل	قابل	قابل	قابل	قابل	قابل	قابل	قابل	قابل	قابل	قابل
قبول	قبول	قبول	قبول	قبول	قبول	قبول	قبول	قبول	قبول	قبول

نتایج تحلیل نشان داد مدل اندازه‌گیری از برازش مطلوبی برخوردار است (جدول ۳) نتایج تحلیل نشان داد مدل اندازه‌گیری از برازش مطلوبی برخوردار است (مقدار χ^2 دو = ۲۳۴/۰۸، درجه‌های آزادی = ۲۶۳، سطح معناداری کمتر از ۰/۰۰۱). شاخص نسبت مجدور χ^2 دو به درجه آزادی (۲/۰۰) کمتر از مقدار مجاز ۴، شاخص ریشه خطای میانگین مجدورات تقریب (۰/۰۶۲) کمتر از ۰/۰۸، و شاخص‌های برازش تطبیقی

(۰/۹۱)، توکر - لویس (۰/۹۰)، برازندگی هنجار شده (۰/۹۰) و نیکوئی برازش (۰/۹۲) همگی بالاتر از مقدار قابل قبول ۰/۹۰ قرار دارند. همچنین شاخص ریشه استاندارد باقیمانده مجدور میانگین (۰/۶۱) کمتر از مقدار بحرانی ۰/۰۸ است که نشان‌دهنده برازش مناسب مدل با داده‌های پژوهش است (جدول ۳).

1. Mardia's test
2. Multivariate normal distribution
3. Maximum likelihood (ML)

4. χ^2
5. RMSEA
6. χ^2/df

شکل ۱: نتایج تحلیل عاملی تأییدی مدل اندازه‌گیری پژوهش به همراه بارهای عاملی و خطاهای اندازه‌گیری

چهار شاخص آلفای کرونباخ، ضریب امگای مک‌دونالد، اعتبار ترکیبی و میانگین واریانس استخراج شده استفاده شد. جدول ۴، این شاخص‌ها را برای ابعاد نه‌گانه پرسش‌نامه نشان می‌دهد.

نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان داد بارهای عاملی برای تمامی گویه‌ها در محدوده ۰/۴۹۰ تا ۰/۹۷۰ قرار دارند (شکل ۱). بیشترین بار عاملی مربوط به گویه F11 (۰/۹۷۰) و کمترین آن مربوط به گویه F17 (۰/۴۹۰) است. برای ارزیابی اعتبار و روایی همگرایی ابعاد پرسش‌نامه، از

جدول ۴: شاخص‌های اعتبار و روایی همگرا

AVE	اعتبار ترکیبی	ضریب امگا	آلفای کرونباخ	ابعاد
۰/۵۰۱	۰/۷۲۹	۰/۷۲۵	۰/۷۱۶	تربیت و آموزش مسئولیت
۰/۶۸۸	۰/۸۷۱	۰/۸۷۱	۰/۸۶۲	تشویق به مدرسه
۰/۶۳۸	۰/۸۴۴	۰/۸۴۳	۰/۸۳۸	حمایت از مادر
۰/۸۱۲	۰/۹۰۴	*	۰/۸۹۰	تأمین نیازها
۰/۶۸۴	۰/۸۶۷	۰/۸۶۷	۰/۸۶۲	وقت گذراندن و گفتگو
۰/۶۱۲	۰/۸۲۰	۰/۸۳۰	۰/۷۷۱	تشویق و ابراز محبت
۰/۶۰۶	۰/۸۳۳	۰/۸۳۸	۰/۷۹۷	پرورش استعدادها و دغدغه‌های آینده
۰/۴۹۸	۰/۷۲۵	۰/۷۲۶	۰/۷۲۱	حمایت در زمینه مطالعه و تکالیف
۰/۵۰۵	۰/۷۳۱	۰/۷۵۳	۰/۷۴۲	توجه و حضور

*محاسبه ضریب امگا برای عامل‌هایی که کمتر از ۳ گویه دارند امکان‌پذیر نیست، بنابراین برای بُعد تأمین نیازها (با دو گویه) این ضریب محاسبه نشده است.

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، نتایج تحلیل شاخص‌های اعتبار و روایی همگرا نشان‌دهنده ویژگی‌های روان‌سنجی مطلوب پرسش‌نامه است. این شاخص‌ها در چهار بُعد ارزیابی شدند که در ادامه به تفصیل تحلیل می‌شوند.

۲. روایی همگرا: به‌منظور بررسی روایی سازه مقیاس مشارکت پدران، شاخص‌های همگرا و واگرا مورد بررسی قرار گرفت. نتایج میانگین واریانس استخراج شده^۱ (جدول ۴) نشان داد که بُعد تأمین نیازها با ۰/۸۱۲ بالاترین و بُعد حمایت در زمینه مطالعه و تکالیف با ۰/۴۹۸ پایین‌ترین مقدار را داشتند. هفت بُعد مقادیر میانگین واریانس استخراج شده بالاتر از ۰/۵ و دو بُعد دیگر (حمایت در زمینه مطالعه و تکالیف و توجه و حضور) مقادیر نزدیک به ۰/۵ داشتند که بر اساس دیدگاه برخی پژوهش‌ها قابل قبول است (۳۷). روایی همگرای پرسش‌نامه مشارکت پدران با پرسش‌نامه ابعاد و رفتارهای والدگری نیز از طریق همبستگی مؤلفه‌های مرتبط ارزیابی شد. نتایج نشان داد همبستگی معناداری

(۰/۰۵) < r معناداری) بین تشویق و محبت با گرمی و محبت عاطفی ($r=0/050$)، انضباط و آموزش مسئولیت با انضباط دموکراتیک ($r=0/050$)، و توسعه استعدادها با حمایت از خودمختاری ($r=0/045$) وجود دارد. همچنین نمرات کل دو پرسش‌نامه همبستگی بالایی ($r=0/60$) نشان دادند.

۳. روایی واگرا: روایی واگرا (روایی تشخیصی یا افتراقی) به میزان تمایز و استقلال یک سازه از سازه‌های دیگر اشاره دارد و نشان می‌دهد که آیا ابعاد مختلف یک پرسش‌نامه واقعاً سازه‌های متمایز را اندازه‌گیری می‌کنند یا خیر. برای بررسی روایی واگرا، از شاخص روایی یگانه-دوگانه استفاده شد که نسبت میانگین همبستگی‌های بین سازه‌های مختلف به میانگین همبستگی‌های درون سازه‌ها را اندازه‌گیری می‌کند. مقادیر کمتر از ۰/۸۵ نشان‌دهنده روایی واگرای مطلوب است (۳۵). جدول ۵، ماتریس شاخص روایی یگانه-دوگانه برای بررسی روایی واگرا نشان می‌دهد.

جدول ۵: شاخص روایی یگانه-دوگانه برای بررسی روایی واگرا

۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
پرورش استعدادها و دغدغه‌های آینده								
							۰/۶۷۴	تأمین نیازها
						۰/۲۷۶	۰/۴۴۵	تربیت و آموزش
					۰/۵۹۰	۰/۴۳۱	۰/۶۷۴	تشویق مدرسه
					۰/۴۵۰	۰/۶۰۶	۰/۵۱۹	تشویق و ابراز محبت
				۰/۵۸۹	۰/۴۸۲	۰/۵۹۶	۰/۴۷۰	توجه و حضور
			۰/۶۵۱	۰/۶۳۶	۰/۴۲۸	۰/۴۹۳	۰/۵۷۳	حمایت از مادر
		۰/۶۲۷	۰/۷۴۱	۰/۵۸۰	۰/۴۰۷	۰/۵۵۴	۰/۳۳۶	حمایت در زمینه مطالعه و تکالیف
۰/۵۸۰	۰/۶۶۸	۰/۶۴۷	۰/۶۸۵	۰/۳۷۰	۰/۵۸۳	۰/۳۳۱	۰/۵۲۱	وقت گذراندن و گفتگو

(ب) انواع اعتبار

۱. اعتبار درونی (آلفای کرونباخ): برای سنجش اعتبار درونی هر بعد از پرسش‌نامه، از سه شاخص آماری آلفای کرونباخ، امگای مک‌دونالد، و ضریب اعتبار ترکیبی استفاده شد (جدول ۴). آلفای کرونباخ نشان‌دهنده میانگین همبستگی بین گویه‌های هر بعد است. برخی پژوهش‌ها (۹) بیان می‌کنند که آلفای بزرگ‌تر از ۰/۷ برای مقیاس‌های بزرگ نشان‌دهنده اعتبار مناسب است.

همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، تمامی مقادیر شاخص روایی یگانه-دوگانه در محدوده ۰/۲۷۶ تا ۰/۸۴۱ قرار داشتند که کمتر از حد آستانه ۰/۸۵ بودند. از آنجایی که تمام مقادیر کمتر از ۰/۸۵ بودند، روایی واگرای مطلوب بین ابعاد پرسش‌نامه تأیید شد (۳۴). کمترین مقدار بین ابعاد «تأمین نیازها» و «تربیت و آموزش مسئولیت» (۰/۲۷۶) و بیشترین مقدار بین ابعاد «پرورش استعدادها و دغدغه‌های آینده» و «حمایت در زمینه مطالعه و تکالیف» (۰/۸۴۱) مشاهده شد که همگی در محدوده قابل قبول قرار داشتند.

1. Average Variance Extracted (AVE)

۲. **اعتبار ترکیبی**^۱: اعتبار ترکیبی مقیاس‌های چندبعدی مناسب است. برخی پژوهش‌ها معتقدند (۳۸) که مقادیر بالاتر از ۰/۷ برای اعتبار ترکیبی نشان‌دهنده انسجام داخلی قابل‌قبولی است. همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، ضرایب اعتبار ترکیبی برای ابعاد پرسش‌نامه مشارکت پدران در دامنه ۰/۷۲۵ تا ۰/۹۰۴ قرار داشتند که همگی بالاتر از حد آستانه ۰/۷۰ بودند و نشان‌دهنده انسجام داخلی مطلوب ابعاد هستند.

۳. **ضریب امگای مک‌دونالد**^۲: برخی پژوهش‌ها (۳۸) نیز نقطه برش ۰/۶ را برای شاخص امگا در مدل‌های نوظهور پیشنهاد می‌کنند. بر اساس نتایج ارائه شده در جدول ۴، ضرایب امگای مک‌دونالد برای ابعاد مختلف پرسش‌نامه بین ۰/۷۲۵ تا ۰/۸۷۱ قرار داشتند.

نتیجه‌گیری شاخص‌های اعتبار: نتایج تحلیل نشان داد که تمامی شاخص‌های اعتبار (آلفای کرونباخ، امگای مک‌دونالد، و اعتبار ترکیبی) برای ابعاد نه‌گانه پرسش‌نامه مقادیر بالاتر از حد آستانه قرار دارند (جدول ۴). این یافته نشان می‌دهد که گویه‌های هر بُعد با یکدیگر همبستگی بالایی دارند و به‌طور یکپارچه یک سازه واحد را اندازه‌گیری می‌کنند. همچنین، مقایسه این شاخص‌ها با نسخه اصلی پرسش‌نامه (آلفای کرونباخ بین ۰/۶۹ تا ۰/۸۷) نشان می‌دهد که نسخه فارسی از اعتبار مشابه برخوردار است (۱۸).

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه کوتاه پرسش‌نامه مشارکت پدران در نمونه‌ای از پدران ایرانی بود. نتایج تحلیل عاملی تأییدی نیز نشان داد که این پرسش‌نامه ۲۶ گویه‌ای متشکل از نه خرده‌مقیاس، از برازش مطلوب برخوردار است. این یافته هماهنگ با پژوهش‌های پیشین است (۲۳، ۲۷، ۳۹) این همسویی بین فرهنگی را می‌توان بر اساس چارچوب نظری برخی پژوهش‌ها تبیین کرد که مشارکت پدری را به سه مؤلفه اصلی تقسیم می‌کند: فعالیت‌های مشارکت مثبت، گرمی عاطفی و حساسیت، و مهار و کنترل (۴۰). نه بُعد شناسایی شده در این پرسش‌نامه، دقیقاً این سه مؤلفه را پوشش می‌دهند و نشان می‌دهد که ابعاد جهان‌شمول مشارکت پدری در جامعه ایرانی نیز وجود دارند (۴۰). ضرایب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌ها در دامنه

۰/۷۱۶ تا ۰/۸۹۰ قرار داشت که بالاترین مقدار مربوط به بُعد تأمین نیازها (۰/۸۹۰) و پایین‌ترین مقدار مربوط به بُعد تربیت و آموزش مسئولیت (۰/۷۱۶) بود. این یافته‌ها با نتایج مطالعه اصلی این پرسش‌نامه همخوانی دارد (۲۵). همچنین ضرایب امگای مک‌دونالد و اعتبار ترکیبی نیز مقادیر مشابهی را نشان دادند که تأییدکننده اعتبار مطلوب این ابزار در جامعه ایرانی است. برخی پژوهش‌ها (۲۳) در پرتغال ضریب آلفای کرونباخ کلی ۰/۹۲ گزارش کردند که دقیقاً با یافته مطالعه حاضر (۰/۹۲) مطابقت دارد. برخی پژوهش‌های دیگر نیز (۲۷) در برزیل اعتبار بالا (۰/۹۲) - (۰/۹۸) را گزارش کردند و پژوهش‌های دیگر نیز (۲۹) ضرایب اعتبار ۰/۷۶ تا ۰/۹۳ را برای خرده‌مقیاس‌ها گزارش نمودند که با محدوده مطالعه حاضر همخوانی دارد.

در مقایسه با پژوهش‌های گذشته (۳۹) در هنگ‌کنگ، در مطالعه حاضر بیشترین میانگین مربوط به بعد «حمایت در زمینه مطالعه و تکالیف» (۲/۸۲) بود که نشان‌دهنده تحول نقش پدران ایرانی به والدین درگیر در تحصیل فرزندان است. برخلاف مطالعات غربی، هیچ تفاوت معناداری بین مشارکت پدران دختر و پسر مشاهده نشد (سطح معناداری = ۰/۵۵۰) که نشان‌دهنده کاهش تعصبات جنسیتی در خانواده‌های ایرانی است. پدران با تحصیلات بالاتر در ابعاد «حمایت از مادر» و «تأمین نیازها» نمرات بالاتری کسب کردند که نشان‌دهنده آگاهی بیشتر از اهمیت همکاری والدینی است.

در خصوص روایی همگرا و واگرایی پرسش‌نامه، نتایج شاخص میانگین واریانس استخراج شده نشان داد که هفت بُعد از نه بُعد پرسش‌نامه، مقادیر بالاتر از ۰/۵ داشتند و دو بُعد دیگر (حمایت در زمینه مطالعه و تکالیف و توجه و حضور) نیز مقادیر نزدیک به ۰/۵ را نشان دادند که بر اساس معیارهای برخی پژوهش‌ها (۳۷) قابل قبول است. بالاترین مقدار شاخص میانگین واریانس استخراج شده متعلق به بُعد تأمین نیازها (۰/۸۱۲) و پایین‌ترین آن مربوط به بُعد حمایت در زمینه مطالعه و تکالیف (۰/۴۹۸) بود. همچنین روایی همگرای پرسش‌نامه از طریق بررسی همبستگی با پرسش‌نامه ابعاد و رفتارهای والدگری تأیید شد و همبستگی معناداری بین مؤلفه‌های مرتبط مشاهده گردید. به طور مشخص همبستگی بالایی بین تشویق و محبت با گرمی و محبت عاطفی،

1. McDonald's Omega (ω)

1. Composite Reliability

انضباط و آموزش مسئولیت با انضباط دموکراتیک، و توسعه استعدادها با حمایت از خودمختاری مشاهده شد. روایی واگرا نیز با استفاده از روش شاخص روایی یگانه-دوگانه بررسی و تأیید شد که نشان‌دهنده تمایز مناسب بین ابعاد مختلف پرسش‌نامه است.

یافته‌های این پژوهش با مدل مشارکت پدری (۹) همخوانی دارند. این مدل بر سه مؤلفه اصلی فعالیت‌های مشارکت مثبت، گرمی عاطفی و حساسیت، و مهار تأکید می‌کند. نه بُعد شناسایی شده در این پرسش‌نامه، این سه مؤلفه را به خوبی پوشش می‌دهند. برای مثال ابعاد وقت‌گذراندن و گفتگو و توجه و حضور با مؤلفه مشارکت مثبت، ابعاد تشویق و ابراز محبت و حمایت از مادر با مؤلفه گرمی عاطفی، و ابعاد تربیت و آموزش مسئولیت با مؤلفه مهار مرتبط هستند. همچنین این یافته‌ها با چارچوب نظری برخی دیگر از پژوهش‌ها (۱۲) همسو هستند. این چارچوب بر سه بعد مشارکت (تعامل مستقیم با کودک)، دسترسی (در دسترس بودن برای کودک)، و مسئولیت (مراقبت و برنامه‌ریزی) تأکید دارد. این هم‌سویی نشان می‌دهد که با وجود تفاوت‌های فرهنگی، ساختار اصلی مشارکت پدری در جامعه ایرانی با مدل‌های نظری معتبر در این حوزه مطابقت دارد، هرچند ممکن است شیوه‌های ابراز این مشارکت متناسب با بافت فرهنگی متفاوت باشد.

همبستگی معنادار بین مؤلفه‌های پرسش‌نامه مشارکت پدران و پرسش‌نامه ابعاد و رفتارهای والد‌گری نشان‌دهنده روایی همگرایی مناسب این ابزار است. این یافته با چارچوب نظری مطرح شده توسط پژوهشگران (۱۳) همخوانی دارد که بر اهمیت کیفیت مشارکت والدین در کنار کمیت آن تأکید می‌کند. به طور مشخص، همبستگی قوی بین مؤلفه تشویق و ابراز محبت در پرسش‌نامه مشارکت پدران با بُعد گرمی و محبت عاطفی در پرسش‌نامه ابعاد و رفتارهای والد‌گری رابطه معنادار نشان می‌دهد که تغییر نقش پدران از والد صرفاً تأمین‌کننده مالی به والد مشارکت‌کننده عاطفی که در مطالعات قبلی (۱۹، ۲۰) به آن اشاره شده است در جامعه ایرانی در حال شکل‌گیری است. همچنین همبستگی معنادار بین بُعد انضباط و آموزش مسئولیت با انضباط دموکراتیک نشان می‌دهد که نقش پدران ایرانی از الگوی سنتی اقتدارگرایانه که پژوهشگران (۱۸) توصیف شده به سمت روی آوردی مشارکتی‌تر در حال تغییر است. علاوه بر این، همبستگی بین بُعد توسعه استعدادها با

حمایت از خودمختاری با یافته‌های پژوهش‌های پیشین (۲۱) همسو است که به تغییر نگرش پدران ایرانی و پذیرش نقش‌های جدید در توسعه فردی فرزندان اشاره دارد. این الگوی همبستگی‌ها تأیید می‌کند که پرسش‌نامه مشارکت پدران به خوبی می‌تواند تغییرات در حال وقوع در نقش پدری در جامعه ایران را منعکس کند.

این پژوهش فراتر از اعتباریابی یک ابزار، به هدف اصلی علم یعنی تدوین نظریه و مدل‌سازی کمک می‌کند. نتایج نشان می‌دهد که ساختار نه‌عاملی مشارکت پدران در بستر فرهنگی ایران نیز قابل تکرار است و می‌تواند به عنوان مدل مفهومی برای درک الگوهای مشارکت پدری در جوامع در حال گذار از سنت به مدرنیته مورد استفاده قرار گیرد. این یافته در کنار مطالعات مشابه در پرغال، چین، برزیل و ترکیه، زمینه را برای توسعه چارچوب نظری فراملیتی فراهم می‌کند که ابعاد جهان‌شمول و فرهنگ‌محور مشارکت پدران را همزمان در نظر بگیرد. علاوه بر این شناسایی ابعاد قوی‌تر و ضعیف‌تر مشارکت پدران در جامعه ایرانی (مانند مشارکت بالا در حمایت تحصیلی و پایین‌تر در کارهای منزل) می‌تواند راهنمای طراحی مداخلات خانواده‌محور متناسب با نیازهای واقعی خانواده‌های ایرانی باشد.

تفاوت اصلی این مطالعه با پژوهش‌های قبلی در سه سطح است: نخست از منظر روش‌شناختی، این اولین اعتباریابی پرسش‌نامه مشارکت پدران در جامعه ایرانی است که همزمان تحت تأثیر هنجارهای سنتی قوی و تحولات اجتماعی-اقتصادی سریع قرار دارد و فرصتی برای بررسی پویایی‌های مشارکت پدری در دوره گذار فراهم می‌کند. دوم، از منظر محتوایی، این مطالعه نشان داده است که برخلاف فرضیه‌های رایج، مشارکت عاطفی و آموزشی پدران ایرانی در سطح قابل توجهی قرار دارد و تصویری واقع‌بینانه‌تر از پدران معاصر ارائه می‌دهد. سوم از منظر کاربردی، این پژوهش ابزاری معتبر و بومی شده برای سنجش مشارکت پدران در اختیار پژوهشگران، مشاوران و سیاست‌گذاران قرار می‌دهد و با یافته‌های اکتشافی خود (مانند نبود تفاوت معنادار بین مشارکت پدران دختر و پسر)، اطلاعات ارزشمندی درباره عوامل مؤثر بر مشارکت پدری ارائه می‌دهد که می‌تواند راهنمای مطالعات آتی باشد.

این پژوهش با محدودیت‌هایی مواجه بود که شامل استفاده از نمونه‌گیری در دسترس از طریق پلتفرم‌های آنلاین که ممکن است

موقعیت‌های پژوهشی، آموزشی و بالینی برای ارزیابی و ارتقای مشارکت پدران در والدگری استفاده کرد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: این پژوهش به صورت مستقل انجام شد و برگرفته از پایان‌نامه یا طرح پژوهشی نیست. مجوز علمی این مطالعه توسط دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی، طی نامه شماره ۲۷۸۱۲۴/۲۲۵ در تاریخ ۱۴۰۳/۰۹/۰۶ صادر شده است. همچنین این پژوهش دارای کد اخلاق به شماره IR.ATU.REC.1403.162 از کمیته اخلاق دانشگاه علامه طباطبائی است. همچنین ملاحظات اخلاقی مندرج در راهنمای انتشار انجمن روان‌شناسی آمریکا و کدهای اخلاقی سازمان نظام روان‌شناسی ایران مانند اصل رازداری، محرمانه ماندن اطلاعات، دریافت رضایت کتبی از افراد نمونه، و ... در این پژوهش رعایت شده است. **حامی مالی:** این مطالعه بدون حمایت مالی هیچ مؤسسه‌ای و با هزینه نویسندگان مقاله انجام شده است.

نقش هر یک از نویسندگان: نویسنده یکم به عنوان ویراستار علمی، نویسنده دوم جمع‌آوری داده و ویراستاری، و نویسنده سوم مسئول طراحی پژوهش و تحلیل آماری و نگارش کامل متن را بر عهده داشته‌اند.

تضاد منافع: انجام این پژوهش برای نویسندگان هیچ گونه تعارض منافی را به دنبال نداشته است و نتایج آن کاملاً شفاف و بدون سوگیری گزارش شده است.

در دسترس بودن داده‌ها: تمامی داده‌های این مطالعه در اختیار نویسنده مسئول است و در زمان داوری دست‌نوشته به نشریه تحویل داده شد. همچنین در صورت درخواست منطقی پژوهشگری خاص در اختیار او قرار خواهد گرفت.

رضایت برای انتشار: نویسندگان برای انتشار این مقاله رضایت کامل خود را اعلام کردند.

تقدیر و تشکر: نویسندگان مراتب قدردانی صمیمانه خود را به تمامی پدرانی که با مشارکت فعال در این پژوهش همکاری کردند، ابراز می‌دارند. همکاری ارزشمند و مشارکت بی‌دریغ ایشان نقش زیادی در به‌ثمر رسیدن موفقیت‌آمیز این مطالعه داشته است.

نماینده کاملی از جامعه پدران ایرانی را فراهم نکرده باشد، تمرکز بر پدران دارای فرزند زیر ۱۲ سال که امکان تعمیم یافته‌ها به سنین دیگر را محدود می‌کند، استفاده از روش خودگزارشی که احتمال سوگیری مطلوبیت اجتماعی را به همراه داشت، کنترل سلامت روان‌شناختی تنها از طریق گزارش خود افراد، و عدم بررسی برخی شاخص‌های روان‌سنجی مانند اعتبار بازآزمایی و روایی پیش‌بین بود. با توجه به این محدودیت‌ها، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی از روش‌های نمونه‌گیری متنوع‌تر استفاده کنند، مطالعات در بافت‌های فرهنگی مختلف ایران انجام شود، اعتبار بازآزمایی بررسی شود، از منابع داده چندگانه همچون گزارش مادران و مشاهده مستقیم استفاده شود، روایی تشخیصی با مقایسه گروه‌های بالینی و غیربالینی بررسی شود، مطالعات طولی برای پیگیری تغییرات انجام شود، و مطالعات کیفی برای درک عمیق‌تر معانی فرهنگی مشارکت پدران ایرانی انجام شود. به عنوان پیشنهاد کاربردی هم می‌توان بیان کرد که نسخه فارسی این پرسش‌نامه می‌تواند در مراکز مشاوره خانواده برای ارزیابی و برنامه‌ریزی مداخلات، در برنامه‌های آموزش خانواده و مدارس برای شناسایی حوزه‌های نیازمند تقویت، در کلینیک‌های روان‌شناسی کودک برای غربالگری نقش پدران، و در سازمان‌های متولی امور خانواده برای تدوین سیاست‌گذاری‌های خانواده‌محور مورد استفاده قرار گیرد. بنابراین در مجموع، نتایج نشان می‌دهد که نسخه فارسی پرسش‌نامه مشارکت پدران از ویژگی‌های روان‌سنجی مطلوبی برخوردار است و تحولات جاری در نقش پدری را از الگوی سنتی تأمین‌کننده مالی به مشارکت فعال‌تر در جنبه‌های تربیتی، عاطفی و آموزشی منعکس می‌کند؛ بنابراین می‌توان از این ابزار در

References

- Hatamifar K, Zare H, Shahryari Ahmadi M. Comparison of the Effectiveness of Positive Parenting Program and Parental Management Training on the Improvement of Parent-Child Relationship. *Quarterly Journal of Child Mental Health*. 2020;7(3):25-39. (persian) [\[Link\]](#)
- Cath SH, Gurwitt AR, Ross JM. *Father and child: Developmental and clinical perspectives*: Routledge; 2013. p. 3-20. [\[Link\]](#)
- Csák Z. Types of fathers' home-based and school-based involvement in a Hungarian interview study. *Central European Journal of Educational Research*. 2023;5(1):95-103. [\[Link\]](#)
- Santis Ld, Barham EJ, Coimbra S, Fontaine AMGV. Father involvement: Internal validity of the Brazilian version of the Inventory of Father Involvement. *Avaliação Psicológica*. 2017;16(2):225-33. [\[Link\]](#)
- Shafer K, Renick AJ. Depressive symptoms and father involvement in Canada: Evidence from a National Study. *Canadian Review of Sociology/Revue canadienne de sociologie*. 2020;57(2):197-222. [\[Link\]](#)
- Hosokawa R, Katsura T, Shizawa M. The relationship between social skills, fathers' involvement, and economic status in preschool children. *Journal of Health Science*. 2015;5(3):52-7. [\[Link\]](#)
- Varga CM, Gee CB, Rivera L, Reyes CX. Coparenting mediates the association between relationship quality and father involvement. *Youth & Society*. 2017;49(5):588-609. [\[Link\]](#)
- Douglas S, Darlington G, Beaton J, Davison K, Haines J, Study GFH. Associations between coparenting quality and food parenting practices among mothers and fathers in the Guelph Family Health Study. *Nutrients*. 2021;13(3):750. [\[Link\]](#)
- Schoppe-Sullivan SJ, Fagan J. The evolution of fathering research in the 21st century: Persistent challenges, new directions. *Journal of Marriage and Family*. 2020;82(1):175-97. [\[Link\]](#)
- Rollè L, Gullotta G, Trombetta T, Curti L, Gerino E, Brustia P, et al. Father involvement and cognitive development in early and middle childhood: A systematic review. *Frontiers in psychology*. 2019;10:2405. [\[Link\]](#)
- Zhang J, Liu Y, Hu T. A meta-analysis of the relationship between father involvement and problem behaviour among preschool children. *Early Child Development and Care*. 2021;191(11):1802-24. [\[Link\]](#)
- Lamb ME, Pleck JH, Charnov EL, Levine JA. Paternal behavior in humans. *American zoologist*. 1985;883-94. [\[Link\]](#)
- Pleck JH. Paternal involvement. *The role of the father in child development*. 2010;58. [\[Link\]](#)
- Faul F, Erdfelder E, Lang A-G, Buchner A. G* Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behavior research methods*. 2007;39(2):175-91. [\[Link\]](#)
- Mehdizadeh N. Gender and reconciliation of work and family in Iran. *International Labour Review*. 2011;150(3-4):405-17. [\[Link\]](#)
- Asgharpour H, Kashani FL. The Father's Role in Parenting: a Comparison of Different Cultures and Psychological Perspectives. *Men's Health Journal*. 2022;6(1):e1-e. (persian) [\[Link\]](#)
- Rowhani Ns, Jalali MR, Mousavi SAM. The Relationship between Personality Traits, Attachment Styles, and Parental Styles with Children's Physical Health. *Quarterly Journal of Child Mental Health*. 2019;6(3):215-27. (persian) [\[Link\]](#)
- Ghaffari R, Ruspini E. 'I am a different father'. An intergenerational analysis of the social transformation of fatherhood in the Islamic Republic of Iran. *Journal of Family Studies*. 2023;29(6):2600-14. [\[Link\]](#)
- Mousavi SF. Exhaustion from Parenting Responsibilities in the Families living in Tehran: The Role of Fathers and Mothers' Involvement in Parental Functions. *Family Counseling and Psychotherapy*. 2020;10(1):271-98. (persian) [\[Link\]](#)
- Firouzan V, Noroozi M, Mirghafourvand M, Farajzadegan Z. Participation of father in perinatal care: a qualitative study from the perspective of mothers, fathers, caregivers, managers and policymakers in Iran. *BMC pregnancy and childbirth*. 2018;18:1-10. [\[Link\]](#)
- Mehdizadeh N. Beyond cultural stereotypes: Educated mothers' experiences of work and welfare in Iran. *Critical Social Policy*. 2013;33(2):243-65. [\[Link\]](#)
- Ghorbani R, Hosseinaei A, Elahi B. The Relationship between Father Humor and Coping Styles with the Level of Children Adaptation. *Quarterly Journal of Child Mental Health*. 2017;4(2):92-103. (persian) [\[Link\]](#)
- Barrocas J, Vieira-Santos S, Paixão R, Roberto MS, Pereira CR. The "Inventory of Father Involvement-Short Form" among Portuguese fathers: Psychometric properties and contribution to father involvement measurement. *Psychology of Men & Masculinity*. 2017;18(2):144. [\[Link\]](#)
- Santis Ld, Barham EJ, Chuang SS. Inventory of father involvement and fathers' perceptions of family life. *Psico-USF*. 2022;27(3):451-63. [\[Link\]](#)
- Hawkins AJ, Bradford KP, Palkovitz R, Christiansen SL, Day RD, Call VR. The inventory of father involvement: A pilot study of a new measure of father involvement. *The journal of men's studies*. 2002;10(2):183-96. [\[Link\]](#)
- Marsiglio W, Amato P, Day RD, Lamb ME. Scholarship on fatherhood in the 1990s and beyond. *Journal of marriage and family*. 2000;62(4):1173-91. [\[Link\]](#)
- Santis Ld, Peixoto EM, Barham EJ. Fathering Children Aged from 2 to 10: Psychometric Properties of the IFI-BR-27. *Psicologia: Ciência e Profissão*. 2024;44:e260417. [\[Link\]](#)

28. Rienks SL, Wadsworth ME, Markman HJ, Einhorn L, Moran Etter E. Father involvement in urban low-income fathers: Baseline associations and changes resulting from preventive intervention. *Family relations*. 2011;60(2):191-204. [\[Link\]](#)
29. Ichikawa CRdF, Szyliet R. Validación de la Family Integration Experience Scale: Chronic Illness para la Lengua Portuguesa hablada en Brasil. *Revista Latino-Americana de Enfermagem*. 2024;32:e4248. [\[Link\]](#)
30. Pleck JH. Integrating father involvement in parenting research. *Parenting*. 2012;12(2-3):243-53. [\[Link\]](#)
31. Ünlü Ş. Being fathered and being a father: Examination of the general pattern of Turkish fathers' and their own fathers' involvement level for children between the ages of 0-8: Middle East Technical University; 2010. [\[Link\]](#)
32. Ahmadboukani S, Soheili F, Mashayekhinia N, Sharifi G. Psychometric Properties of the Parenting Behaviours and Dimensions Questionnaire in Iranian parents. *Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal(RRJ)*. 2022;11(9):79-90. (persian) [\[Link\]](#)
33. BENTLER PM, CHOU C-P. Practical Issues in Structural Modeling. *Sociological Methods & Research*. 1987;16(1):78-117. [\[Link\]](#)
34. Reid CA, Roberts LD, Roberts CM, Piek JP. Towards a model of contemporary parenting: The parenting behaviours and dimensions questionnaire. *PloS one*. 2015;10(6):e0114179. [\[Link\]](#)
35. Henseler J, Sarstedt M. Goodness-of-fit indices for partial least squares path modeling. *Computational statistics*. 2013;28:565-80. p. 197-230. [\[Link\]](#)
36. Kline RB. Principles and practice of structural equation modeling: Guilford publications; 2023. [\[Link\]](#)
37. Sarstedt M, Ringle CM, Hair JF. Partial least squares structural equation modeling. *Handbook of market research*: Springer; 2021. p. 587-632. [\[Link\]](#)
38. Hajjar S. Statistical analysis: Internal-consistency reliability and construct validity. *International Journal of Quantitative and Qualitative Research Methods*. 2018;6(1):27-38. [\[Link\]](#)
39. Kwok SY, Ling CC, Leung CL, Li JC. Fathering self-efficacy, marital satisfaction and father involvement in Hong Kong. *Journal of Child and Family Studies*. 2013;22:1051-60. [\[Link\]](#)
40. Lamb ME, Pleck JH, Charnov EL, Levine JA. A biosocial perspective on paternal behavior and involvement. *Parenting across the life span*: Routledge; 2017. p. 111-42. [\[Link\]](#)